

Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 1 (2018)

Ο ρόλος των ΤΠΕ στις άτυπες πρακτικές γραμματισμού των εφήβων στα αγγλικά

Αναστασία Ροθώνη

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ροθώνη Α. (2018). Ο ρόλος των ΤΠΕ στις άτυπες πρακτικές γραμματισμού των εφήβων στα αγγλικά. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 11(1), 31–44. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/thete/article/view/44332>

Ο ρόλος των ΤΠΕ στις άτυπες πρακτικές γραμματισμού των εφήβων στα αγγλικά

Αναστασία Ροθώνη
anroth@enl.uoa.gr

Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Περίληψη. Με δεδομένη την εξέχουσα θέση που κατέχουν η αγγλική γλώσσα και οι ΤΠΕ στην Ελλάδα σήμερα τόσο σε επίσημα εκπαιδευτικά όσο και σε ανεπίσημα καθημερινά περιβάλλοντα, το παρόν άρθρο επιχειρεί να εξετάσει το συσχετισμό ανάμεσα στις καθημερινές πρακτικές γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα και τις ΤΠΕ στην ζωή των Ελλήνων εφήβων. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της κοινωνικής προσέγγισης του γραμματισμού, επιχειρείται μέσω εθνογραφικών μεθοδολογικών τεχνικών να διερευνηθούν οι καθημερινές πρακτικές γραμματισμού δεκαπέντε εφήβων στην Αθήνα εστιάζοντας στο ρόλο των ΤΠΕ ως μέσων πρακτικής γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα. Τα ερευνητικά δεδομένα αντλήθηκαν από ημι-δομημένες συνεντεύξεις, σημειώσεις πεδίου και συλλογή κειμενικών τεκμηρίων. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι περισσότερες καθημερινές πρακτικές γραμματισμού των εφήβων στην αγγλική γλώσσα περιλαμβάνουν τη χρήση των ΤΠΕ καθώς και των πιο διαδραστικών εφαρμογών τους (π.χ. ηλεκτρονική γραπτή συνομιλία). Οι πρακτικές αυτές πραγματοποιούνται ολοένα συχνότερα σε διαδικτυακούς χώρους γραμματισμού και σχετίζονται με την ψυχαγωγία και τα νεανικά ενδιαφέροντά τους.

Λέξεις κλειδιά: άτυπος γραμματισμός, ΤΠΕ, αγγλικά, έφηβοι

Εισαγωγή

Είναι γεγονός πως στην Ελλάδα σήμερα, όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι έφηβοι χρησιμοποιούν πλέον την αγγλική γλώσσα εκτός σχολικών αιθουσών σε καθημερινή βάση (Berns et al., 2007· Sifakis, 2012· Leppänen et al., 2009· Sundqvist & Sylvén, 2014). Επιπλέον, λόγω της ραγδαίας εξάπλωσης των ΤΠΕ, είναι πλέον γεγονός ότι αυτή η καθημερινή επαφή με τα αγγλικά λαμβάνει χώρα ολοένα και πιο συχνά στο διαδίκτυο και γενικότερα σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα, με τις ΤΠΕ να αποτελούν ένα από τα βασικότερα μέσα γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα που αξιοποιούνται ποικιλοτρόπως από τους μαθητές σήμερα. Ενώ όμως οι εμπειρίες των μαθητών με τα αγγλικά στο πλαίσιο της καθημερινής τους ζωής είναι εξαιρετικά πλούσιες και ενώ ολοένα και πληθαίνουν οι ανέκδοτες πληροφορίες για το πλήθος γνώσεων που αποκτούν οι μαθητές στα αγγλικά, ειδικά όταν δραστηριοποιούνται σε ψηφιακά περιβάλλοντα εκτός σχολικής αίθουσας, οι μελέτες στο ευρύτερο πεδίο της Αγγλικής ως Ξένης Γλώσσας έχουν διαχρονικά εστιάσει ως επί το πλείστον στην τυπική εκμάθηση της αγγλικής. Έχουν, με άλλα λόγια, εστιάσει στον σχολικό γραμματισμό και στην κατάκτησή του, η οποία παραδοσιακά έχει συσχετιστεί με τα έντυπα μέσα (βιβλία, σχολικά εγχειρίδια κλπ.) και τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην ξενόγλωσση τάξη (ασκήσεις, εκμάθηση κανόνων κλπ.). Έχουν αγνοήσει έτσι επί της ουσίας και έχουν θέσει στο περιθώριο τις άτυπες πρακτικές γραμματισμού των μαθητών με τα αγγλικά, το τι κάνουν δηλαδή με τη γλώσσα και το τι μαθαίνουν τα παιδιά εκτός σχολείου, στην καθημερινή τους ζωή, κάτι το οποίο δεν έχει αποτελέσει ως τώρα αντικείμενο συστηματικής έρευνας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό (βλ. ωστόσο Nikula & Pitkänen-Huhta, 2008· Pitkänen-Huhta & Nikula, 2013 για πρόσφατες έρευνες με θέμα τον άτυπο γραμματισμό των εφήβων στην αγγλική γλώσσα από τον φινλανδικό χώρο).

Επιπλέον, από μια άλλη οπτική γωνία, ενώ η άτυπη χρήση των ΤΠΕ και οι άτυπες ψηφιακές πρακτικές γραμματισμού που ακολουθούν οι έφηβοι εκτός σχολείου έχουν αποτελέσει την τελευταία δεκαετία αντικείμενο έρευνας σε εθνογραφικές μελέτες γραμματισμού στην Ελλάδα (πχ. Κουτσογιάννης, 2011), ο ρόλος που διαδραματίζει η αγγλική ως ξένη γλώσσα και ο τρόπος που αυτή αλληλεπιδρά με τις ΤΠΕ στις πρακτικές των εφήβων εκτός σχολείου δεν έχει μελετηθεί επαρκώς ως τώρα. Με άλλα λόγια, ενώ η αγγλική γλώσσα θεωρείται πλέον η *de facto lingua franca* του διαδικτύου (Danet, 2010: 147), ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας εξάπλωσής της αλλά και της ιστορικής εξέλιξης της ίδιας της τεχνολογίας (Crystal, 2001· Murray, 2005), στον ελληνικό χώρο δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες που να έχουν θέσει στο επίκεντρό τους και να έχουν αναδείξει την αλληλένδετη χρήση των αγγλικών και των ΤΠΕ από τους εφήβους κατά την εμπλοκή τους σε πρακτικές γραμματισμού εκτός σχολικών αιθουσών (βλ. ωστόσο Κουτσογιάννη, 2011· Mitsikourouli, 2007).

Μέσα σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο, το παρόν άρθρο, καθώς και η έρευνα στην οποία στηρίζεται (βλ. Rotheroni, 2015), επιχειρεί να καλύψει το κενό αυτό. Συγκεκριμένα, ενώ στόχος της ευρύτερης έρευνας ήταν να συνθέσει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη εικόνα των καθημερινών πρακτικών γραμματισμού αγγλικής γλώσσας των εφήβων στην Ελλάδα σήμερα, το παρόν άρθρο επιχειρεί να αναδείξει την αλληλεπίδραση των πρακτικών αυτών με τις ΤΠΕ εστιάζοντας πιο συγκεκριμένα στις ΤΠΕ ως μέσα γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα. Η σημασία της συγκεκριμένης έρευνας είναι ιδιαίτερη αφενός λόγω του ότι πραγματοποιήθηκε σε μια χώρα με ισχυρή παράδοση στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, και δη των αγγλικών, τα οποία κατά πολλούς κατέχουν τη θέση της εξ ορισμού βασικής ξένης γλώσσας (Crystal, 2003), και αφετέρου διότι διεξήχθη σε μια μεταβατική περίοδο για τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Κατά την περίοδο αυτή η πρόσβαση σε διαδραστικά ψηφιακά μέσα και σε ευρυζωνικές συνδέσεις στο διαδίκτυο αλλάζουν ραγδαία το τοπίο των πρακτικών γραμματισμού διευκολύνοντας την ευκολότερη πρόσβαση των εφήβων σε διάφορα παγκόσμια πολιτισμικά προϊόντα (ηλεκτρονικά παιχνίδια, μουσική, ταινίες κλπ.) (Chik & Breidbach, 2014: 109).

Θεωρητική αφητηρία

Το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο του παρόντος άρθρου, αλλά και της έρευνας στην οποία βασίζεται, είναι οι Νέες Σπουδές στο Γραμματισμό (New Literacy Studies), μιας νέας προσέγγισης που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια προσφέροντας ένα πλαίσιο για την κοινωνική θεώρηση του γραμματισμού. Με βάση τις θεωρητικές παραδοχές της προσέγγισης αυτής, ο γραμματισμός δεν νοείται ως μια ουδέτερη διαδικασία μετάδοσης τεχνικών δεξιοτήτων (Street, 2003· Gee, 2008), αλλά ως ένα σύνολο πρακτικών που επηρεάζεται από τους κοινωνικούς στόχους, τις ανάγκες και τις διαδικασίες στο περιβάλλον των οποίων κατασκευάζεται (Barton & Hamilton, 2000· Baynham, 2002· Baynham & Prinsloo, 2009). Έτσι, για πρώτη φορά μετά την κοινωνική στροφή στη μελέτη του γραμματισμού, οι ερευνητές αμφισβήτησαν πολλές από τις παραδοσιακές αντιλήψεις που επικρατούσαν ως τότε, βάσει των οποίων η κατάκτηση του γραμματισμού θα οδηγούσε αυτόνομα και αυτόματα σε πνευματική ανάπτυξη και σε κοινωνική πρόοδο (Street, 2003), δίνοντας ταυτόχρονα έμφαση στην ανάγκη διερεύνησής του μέσα στο ιστορικό και κοινωνικοπολιτισμικό συγκείμενο παραγωγής και χρήσης του. Σε αντίθεση, λοιπόν, με την παραδοσιακή άποψη, σήμερα υποστηρίζεται η ύπαρξη ποικίλων μορφών γραμματισμού (π.χ. σχολικός, ακαδημαϊκός, εργασιακός) που σχετίζονται με διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και τη διαμόρφωση κοινωνικών ταυτοτήτων (Μητσοκοπούλου, 2001). Επίσης, γίνεται λόγος για τη συμμετοχή των παιδιών σε πρακτικές γραμματισμού, τονίζοντας τη σημασία «της σύνδεσης του γνωσιακού με το κοινωνικό, διευρύνοντας τη δυνατότητα για

μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του γραμματισμού εν χρήσει» (Baynham, 2002: 11). Ακόμα, υπογραμμίζεται η ανάγκη για τη μελέτη όχι μόνο των πρακτικών συμβατικού (έντυπου) γραμματισμού, που σχετίζονται με την τεχνολογία του βιβλίου και την έντυπη γραφή και ανάγνωση, αλλά και του ψηφιακού γραμματισμού, που συνδέονται με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και πολυτροπικών κειμένων (Kress, 2003).

Επιπλέον, κεντρική θέση στην κοινωνική στροφή στη μελέτη του γραμματισμού κατέχει η διερεύνηση των καθημερινών πρακτικών γραμματισμού, εκείνων δηλαδή στις οποίες συμμετέχουν οι μαθητές εκτός σχολικής αίθουσας. Αφετηρία της έμφασης αυτής υπήρξε η αλλαγή στην παραδοσιακή αντίληψη, βάσει της οποίας ο γραμματισμός ταυτιζόταν με μία μόνο εκδοχή του, εκείνη που είχε διαμορφωθεί στα πλαίσια του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι, για πρώτη φορά στράφηκε το ενδιαφέρον από τη σχολική αίθουσα και τη βελτίωση των παιδαγωγικών συνθηκών προς τα καθημερινά περιβάλλοντα και πεδία πρωτογενούς κοινωνικοποίησης των μαθητών. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν οι Hull και Schultz (2002: 11), η μελέτη των πρακτικών γραμματισμού σε κοινωνικά περιβάλλοντα εκτός σχολείου έδωσε τη σημαντικότερη ώθηση στη μελέτη του γραμματισμού κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών.

Με βάση, λοιπόν, την κοινωνική αντίληψη στη μελέτη του γραμματισμού, όπως αυτή αναπτύχθηκε περιληπτικά παραπάνω, το παρόν άρθρο θεωρεί και επίσης παίρνει ως δεδομένο ότι οι πρακτικές γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα στις οποίες συμμετέχουν οι μαθητές δεν περιορίζονται πλέον στο στενό πλαίσιο της σχολικής αίθουσας και δε σχετίζονται αποκλειστικά με τις μορφές της τυπικής μάθησης έτσι όπως αυτές παραδοσιακά παρουσιάζονται σε πολλές [ξενόγλωσσες] σχολικές τάξεις (Swaffar & Arens, 2005). Αντίθετα, οι πρακτικές τους αυτές είναι πάντα κοινωνικά τοποθετημένες στα διαφορετικά κοινωνικά πεδία και τους διαφορετικούς καθημερινούς κοινωνικούς χώρους τους οποίους εποίκίζουν οι μαθητές (π.χ. σπίτι, παρέες συνομηλίκων, διαδικτυακά περιβάλλοντα, εξωσχολικά ενδιαφέροντα) για διαφορετικούς σκοπούς και για εξυπηρέτηση διαφορετικών αναγκών τους όπως η αυτοέκφραση ή η διασκέδαση, ενώ παράλληλα διαμορφώνονται από τα προσωπικά τους νοήματα, τις αξίες και τις πεποιθήσεις τους (Nikula & Pitkänen-Huhta, 2008· Pitkänen-Huhta & Nikula, 2013· Rothoni, 2015· 2017a· 2017b). Τέλος, λόγω της δεδομένης κυριαρχίας των αγγλικών τόσο στις ψηφιακές τεχνολογίες όσο και τα προϊόντα της παγκόσμιας поп κουλτούρας, είναι πλέον γεγονός πως οι πρακτικές γραμματισμού των νέων λαμβάνουν χώρα ολοένα και συχνότερα στους λεγόμενους «παγκοσμιοποιημένους διαδικτυακούς χώρους» (globalized online spaces) (Benson & Chik, 2010), ή σε «διατοπικούς χώρους δραστηριοτήτων» (translocal activity spaces) (Leppänen, 2009) (όπως π.χ. των διαδικτυακών ομάδων παιχνιδιών). Οι χώροι αυτοί αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς δημιουργούν πολύπλοκα δίκτυα δεσμών (networks of affiliation) και ανοίγουν για τους εφήβους ένα νέο κόσμο διεθνών επαφών και φαντασιακών κοινοτήτων (Anderson, 1983· Kanno & Norton, 2003).

Μεθοδολογία

Τα ερευνητικά δεδομένα και ευρήματα που παρουσιάζονται στο παρόν άρθρο προέρχονται από μια ευρύτερη εθνογραφικά προσανατολισμένη έρευνα που διήρκεσε 18 μήνες (Μάρτιος 2010 - Οκτώβριος 2011) (Rothoni, 2015). Στόχος της έρευνας αυτής ήταν να έρθουν στο φως οι πρακτικές γραμματισμού δεκαπέντε μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τα αγγλικά, δίνοντας έτσι απάντηση στο κεντρικό ερώτημα της έρευνας που αφορούσε το τι κάνουν οι έφηβοι στην Ελλάδα με τα αγγλικά στην καθημερινή τους ζωή. Στο παρόν άρθρο, ωστόσο, θα τεθούν κυρίως στο επίκεντρο τα ευρήματα τα οποία αφορούν τις πρακτικές των

εφήβων με τα αγγλικά και τις ΤΠΕ (κινητό, ηλεκτρονικός υπολογιστής κτλ.) και αναδεικνύουν τη σχέση των αγγλικών με τις ΤΠΕ.

Συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν επτά αγόρια και οκτώ κορίτσια, ηλικίας 14 έως 15 ετών, που διέμεναν στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών. Όλοι είχαν διδαχθεί αγγλικά στην τυπική εκπαίδευση για τουλάχιστον πέντε χρόνια και το επίπεδο γλωσσομάθειάς τους ήταν τουλάχιστον επιπέδου B1 (Council of Europe, 2001). Έξι από αυτούς ήταν μαθητές ιδιωτικών σχολείων και εννιά δημοσίων, ενώ ανήκαν σε διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και είχαν διαφορετικές σχολικές επιδόσεις. Τέλος, όλοι οι συμμετέχοντες θεωρούνταν εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες (υπό την έννοια ότι είχαν τουλάχιστον έναν υπολογιστή στο σπίτι τους τον οποίο και χρησιμοποιούσαν) και είχαν ποικίλα εξωσχολικά ενδιαφέροντα (π.χ. μουσική, σκέιτμπορντ, κινηματογράφος κλπ.).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ξεκαθαριστεί ότι η έρευνα δεν υποστηρίζει ότι οι περιπτώσεις αυτών των μαθητών αντιπροσωπεύουν όλους τους μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας μας. Σε έρευνες εθνογραφικής λογικής, άλλωστε, σημασία δεν έχει η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, αλλά η δυνατότητα να διαφωτιστούν σε βάθος σημαντικά ζητήματα (Stake, 1995: 6). Επίσης, κατά το πρότυπο των ερευνών εθνογραφικού χαρακτήρα, η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο οικογενειακό περιβάλλον των εφήβων (στα σπίτια τους) και στηρίχθηκε κυρίως σε συστηματική παρατήρηση των εφήβων στον προσωπικό τους χώρο (στα υπνοδωμάτιά τους) καθώς εμπλέκονταν σε συμβάντα γραμματισμού με την αγγλική γλώσσα, σε σημειώσεις πεδίου, σε μαγνητοφωνημένες ημιδομημένες συνεντεύξεις, σε άτυπες συζητήσεις και στη συλλογή κειμενικών τεκμηρίων σχετικών με τις παρατηρήσεις (Cohen et al., 2000). Ενδεικτικά, τέτοια κείμενα αποτέλεσαν τα αποκόμματα από περιοδικά που διάβαζαν, αποσπάσματα από συνομιλίες τους στο διαδίκτυο, χειρόγραφες σημειώσεις, στιγμιότυπα από ιστοσελίδες που επισκέπτονταν στο διαδίκτυο κλπ.

Για την ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων έγινε χρήση του λογισμικού ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων NVivo 8. Συγκεκριμένα, στα πρώτα στάδια της ανάλυσης, κωδικοποίησα επαγωγικά τις απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις, τις σημειώσεις πεδίου καθώς και τα κείμενα που είχα συλλέξει, με βάση τον ορισμό του Barton (2001) για το τι αποτελεί συμβάν γραμματισμού. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό τα συμβάντα γραμματισμού δεν περιλαμβάνουν μόνο «συνομιλία γύρω από ένα κείμενο» (“talk around a text”) (π.χ. στην περίπτωση της νυχτερινής ανάγνωσης στο κρεβάτι), αλλά και «συνομιλία για ένα κείμενο» (“talk about a text”) (π.χ. στην περίπτωση του σχολιασμού ενός άρθρου που μόλις διάβασε κάποιος σε ένα περιοδικό). Χρησιμοποιώντας επομένως τον ορισμό αυτό κωδικοποίησα ως τέτοια συμβάντα όσες περιστάσεις εντόπισα κατά τις οποίες οι συμμετέχοντες εμπλέκονταν, ή αφηγούνταν την εμπλοκή τους, σε πράξεις γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα. Παραδείγματα τέτοιων περιστάσεων ήταν, μεταξύ άλλων, η αντιγραφή στίχων αγγλικών τραγουδιών από την οθόνη του υπολογιστή σε ένα τετράδιο, η ανάρτηση ενός σχολίου στα αγγλικά στο Facebook, η ανάγνωση ενός άρθρου στα αγγλικά στο διαδίκτυο, ή και όποιες άλλες περιστάσεις περιλάμβαναν την παραγωγή και χρήση κειμένων στα αγγλικά σε οποιαδήποτε μορφή (έντυπη, προφορική, ψηφιακή, γραπτή). Στο ίδιο στάδιο και αφού είχα εντοπίσει όλα τα συμβάντα γραμματισμού, προχώρησα στην ταξινομική τους ανάλυση (Spradley, 1979). Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι όλα τα συμβάντα ομαδοποιήθηκαν σε φύλλα Microsoft Excel βάσει των κεντρικών συστατικών τους στοιχείων, όπως αυτά ορίζονται από την Hamilton (2000): χώρος/πλαίσιο, κείμενα, συμμετέχοντες, γλώσσες, δραστηριότητες, σκοποί, υλικά και μέσα.

Η διαδικασία που περιγράφηκε στην παραπάνω παράγραφο προσέφερε στη δεύτερη φάση της ανάλυσης τη δυνατότητα να συνδεθούν μεταξύ τους ομάδες από συμβάντα γραμματισμού που είχαν κοινά στοιχεία, όπως για παράδειγμα κοινό στόχο/σκοπό εκ

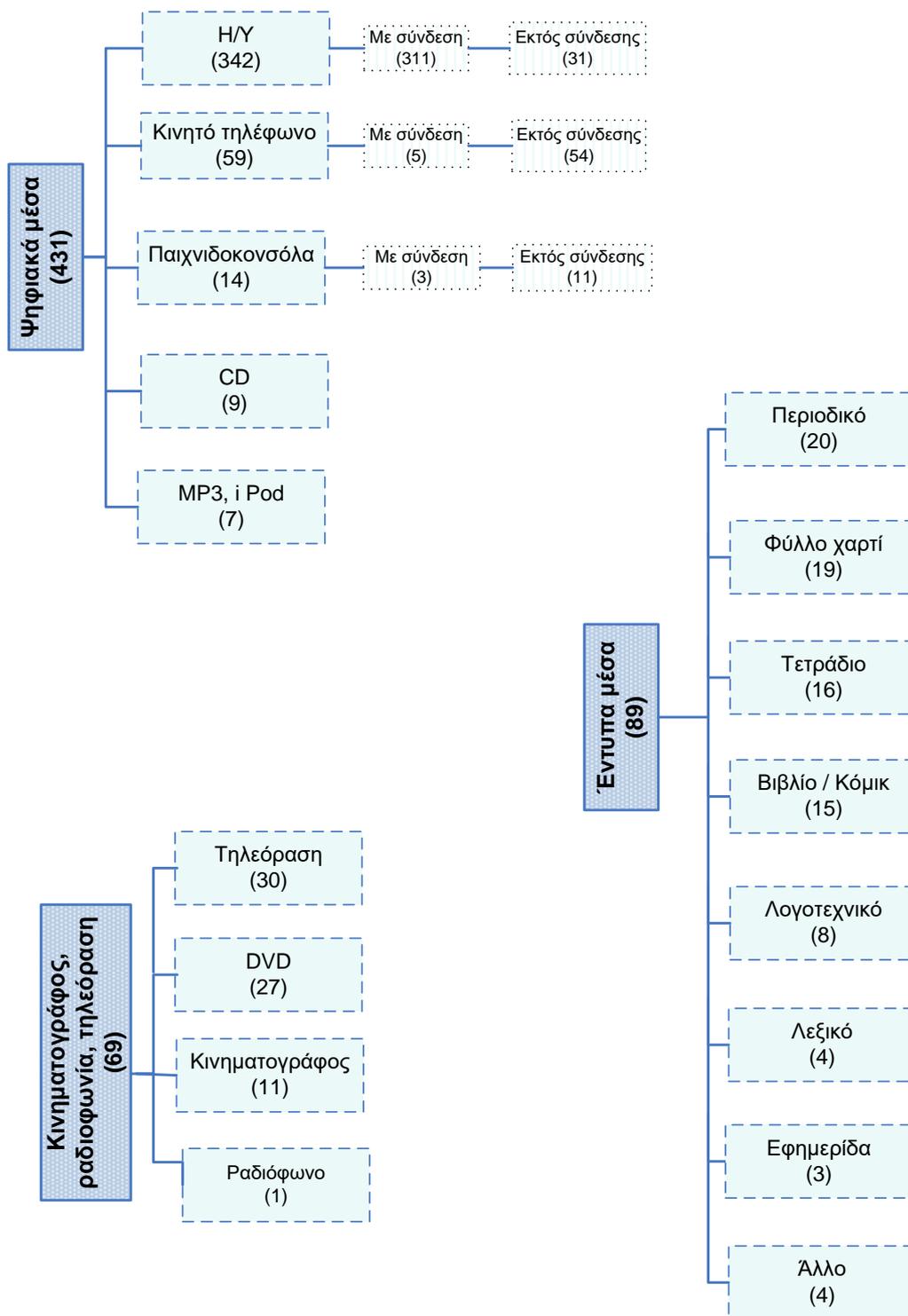
μέρους των συμμετεχόντων, κοινά μέσα γραμματισμού ή κοινούς τύπους κειμένων κλπ. Χρησιμοποιώντας, λοιπόν, τέτοιες κατηγορίες ως αφητηρίες, μπόρεσα στη συνέχεια να αναπτύξω λεπτομερείς τυπολογίες συμβάντων γραμματισμού. Οι τυπολογίες αυτές αποτυπώθηκαν οπτικά ως διαγράμματα με χρήση του εργαλείου Microsoft Office Visio. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρόλο που η έρευνα δεν είχε σκοπό να προσφέρει αριθμητικά στοιχεία και στατιστικές αναλύσεις, τα διαγράμματα αυτά, τα οποία περιείχαν αριθμητικές πληροφορίες, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πορεία της ανάλυσης της έρευνας. Κι αυτό γιατί διευκόλυναν την περαιτέρω διεύθυνση σε στοιχεία που προέκυπταν από τα δεδομένα μια και έδιναν τη δυνατότητα να αποτυπώνονται με αριθμητικό τρόπο σημαντικά ευρήματα (π.χ. ο μεγάλος αριθμός των συμβάντων γραμματισμού που εμπειρείχαν τη χρήση ΤΠΕ και άρα ο κεντρικός ρόλος των ΤΠΕ στις εξωσχολικές πρακτικές γραμματισμού των εφήβων με τα αγγλικά).

Αποτελέσματα

Σε αντίθεση με τη διαδεδομένη αντίληψη, η οποία θέλει τους εφήβους να χρησιμοποιούν τα αγγλικά αποκλειστικά εντός σχολικής αίθουσας, τα δεδομένα της μελέτης αποδεικνύουν την καθημερινή συμμετοχή των εφήβων σε μια ποικιλία συμβάντων στα πεδία του σπιτιού και της καθημερινής ζωής. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των συμβάντων γραμματισμού που βρέθηκε να συμμετέχουν οι έφηβοι στην παρούσα έρευνα σχετίζονταν με την ψυχαγωγία και τα ενδιαφέροντά τους στη μουσική, τις ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, τις ταινίες, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια καθώς και άλλες μορφές και εκφάνσεις της παγκόσμιας ποπ κουλτούρας. Αν και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων η εμπλοκή αυτή είχε να κάνει περισσότερο με παθητική χρήση των αγγλικών (π.χ. ακρόαση τραγουδιών με αγγλικό στίχο), δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις εκείνες που τα παιδιά χρησιμοποιούσαν τα αγγλικά με δημιουργικό και ενεργητικό τρόπο (π.χ. στην περίπτωση της διαδικτυακής επικοινωνίας).

Επιπλέον, αν και η παρούσα έρευνα είχε ευρύ προσανατολισμό και δεν είχε σα σκοπό να εστιάσει αποκλειστικά στις ψηφιακές πρακτικές γραμματισμού των παιδιών και στο βαθμό που τα νέα μέσα διαπερνούν την ενασχόλησή τους με τα αγγλικά, αυτό που προέκυψε ως κύριο εύρημα είναι ο κεντρικός ρόλος που διαδραματίζουν τα ψηφιακά μέσα στις δραστηριότητές τους με τα αγγλικά. Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στο Σχήμα 1, περισσότερα από τα μισά συμβάντα γραμματισμού (431 συμβάντα) στα οποία ενεπλάκησαν οι συμμετέχοντες περιλάμβαναν τη χρήση ψηφιακών μέσων γραμματισμού (Η/Υ, κινητά τηλέφωνα, παιχνιδοκονσόλες κλπ.). Όντως, περισσότερα από τα μισά συμβάντα γραμματισμού που καταγράφηκαν στην έρευνα (342 συμβάντα) έλαβαν χώρα μπροστά σε οθόνες υπολογιστών σε δραστηριότητες που σχετίζονταν με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα παιχνίδια ή την πλοήγηση σε ιστοσελίδες. Τα κινητά τηλέφωνα και οι φορητές συσκευές, όπως τα MP3 players, ήταν επίσης δημοφιλή μέσα (σε 66 συμβάντα γραμματισμού). Ωστόσο, εξαιτίας του ότι στην περίοδο διεξαγωγής της έρευνας τα «έξυπνα» κινητά τηλέφωνα (smartphones) με τα εξελιγμένα χαρακτηριστικά τους δεν είχαν κατακλύσει την αγορά ακόμη, οι περισσότεροι έφηβοι χρησιμοποιούσαν τα τηλέφωνα τους χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο, για να στείλουν μηνύματα σε φίλους, να παίξουν προεγκατεστημένα παιχνίδια, να ακούσουν μουσική ή απλά να καλέσουν τους φίλους τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του κεντρικού ρόλου που διαδραματίζουν οι ΤΠΕ στις καθημερινές πρακτικές γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα όλων των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι αυτό του Πέτρου. Ο Πέτρος επισκεπτόταν αρκετά συχνά διεθνείς ιστοσελίδες «όπου τα πάντα είναι στα αγγλικά και τίποτα στα ελληνικά» προκειμένου να παραγγείλει προϊόντα και παιχνίδια που ενδιαφέρουν τον ίδιο και τον μικρότερο αδερφό του «μια και τα ακριβά πράγματα είναι πολύ φθηνότερα στο ίντερνετ». Κατά τη διάρκεια της περιόδου

Σχήμα 1. Κατανομή της χρήσης διαφορετικών μέσων γραμματισμού από τους συμμετέχοντες

της έρευνας αγόρασε έναν κύβο του Ρούμπικ από την ιστοσελίδα Amazon.com, μπαγκέτες για ντραμς από την ιστοσελίδα Thomann.de και αεροβόλα όπλα με πλαστικές μπίλιες από την σελίδα entertainmentearth.com. Σε αυτές τις διαδικτυακές αγορές του τα αγγλικά έπαιξαν κεντρικό ρόλο καθώς η επιτυχημένη ολοκλήρωση των αγορών του προϋπέθεταν την εμπλοκή του σε πολύπλοκες δραστηριότητες γραμματισμού οι οποίες εμπειρείχαν την χρήση αγγλικών και οι οποίες σπάνια διδάσκονται στα σχολεία. Τέτοιες δραστηριότητες είναι η

σύγκριση των προϊόντων, η κατανόηση του πώς γίνεται η πληρωμή, καθώς και η επικοινωνία με τους πωλητές μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κατά την ολοκλήρωση της παραγγελίας (checkout). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Πέτρος, «χωρίς τα αγγλικά δε θα μπορούσα να κάνω τίποτα εκεί. Η όλη συναλλαγή γίνεται στα αγγλικά και το μήνυμα επιβεβαίωσης που σου στέλνουν είναι κι αυτό στα αγγλικά».

Ένα άλλο παράδειγμα που επιπλέον αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο τα εξωσχολικά ενδιαφέροντα των εφήβων εκφράζονται μέσα από συμβάντα γραμματισμού που εμπεριέχουν τη συνδυαστική χρήση της αγγλικής γλώσσας και των ΤΠΕ είναι αυτό του δεκαπεντάχρονου Χάρη. Μαθητής ιδιωτικού σχολείου των βορείων προαστίων με πολύ καλές επιδόσεις, ο Χάρης ήταν ένας από τους τρεις συμμετέχοντες της έρευνας που ασχολούνταν συστηματικά με το σκέιτμπορντ και την ευρύτερη λεγόμενη «κουλτούρα του δρόμου» (street subculture). Χαρακτηριστικά παραδείγματα των συμβάντων γραμματισμού στα οποία συμμετείχε ο Χάρης ως αποτέλεσμα της ενασχόλησής του με το σκέιτμπορντ έχουν αποτυπωθεί στο Σχήμα 2. Όπως, λοιπόν, φαίνεται, κατά τη διάρκεια της έρευνας ο Χάρης συχνά κατέβαζε και άκουγε τραγούδια ξένων χιπ χοπ καλλιτεχνών στο κινητό του τηλέφωνο. Επίσης, κατά την πλοήγησή του στο διαδίκτυο ο Χάρης συχνά επισκεπτόταν διεθνείς ιστοσελίδες που σχετιζόνταν με τον εξοπλισμό για το σκέιτμπορντ, τα ποδήλατα BMX και το γκράφιτι (elementeurope.com, bmxtransworld.net, streetfiles.org). Σκοπός του ήταν να ενημερωθεί για τα τελευταία νέα, να ενημερωθεί για τα νέα προϊόντα που είχαν κυκλοφορήσει και να βρει εικόνες από γκράφιτι που είχαν ανεβάσει χρήστες από διάφορες χώρες («αυτοί ποστάρουν τα δικά τους γκράφιτι, ανεβάζεις κι εσύ τα δικά σου κι έτσι γίνεται»). Τέλος, εξίσου συχνή ήταν και η ενασχόλησή του με ηλεκτρονικά παιχνίδια, τα οποία περιλάμβαναν την εκτέλεση περίτεχνων σκέιτ φιγούρων και τρικ στην κονσόλα του PlayStation.

Σχήμα 2. Εμπλοκή σε συμβάντα γραμματισμού σχετιζόμενα με το σκέιτμπορντ

Η στενή αυτή αλληλεπίδραση ανάμεσα στις ΤΠΕ και τα αγγλικά τονίστηκε επίσης κι από όλους σχεδόν τους εφήβους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις. Αυτό που ανέφεραν, λοιπόν, χαρακτηριστικά είναι ότι το πεδίο στο οποίο χρησιμοποιούσαν κυρίως τα αγγλικά όταν βρίσκονται εκτός σχολικής αίθουσας είναι αυτό του διαδικτύου. Επιπλέον, θεωρούσαν τον καλό χειρισμό και την καλή γνώση των αγγλικών - της «γλώσσας των υπολογιστών» όπως την αποκαλούν - ως προαπαιτούμενο για τη συστηματική χρήση των υπολογιστών. Η θεώρηση αυτή συνδέεται και με τη γενικότερη αντίληψη που επικρατεί ότι η γλώσσα της τεχνολογίας και του διαδικτύου είναι τα αγγλικά (Thurlow, 2001· Murray, 2005). Στα ακόλουθα αποσπάσματα οι φράσεις «σε κάθε συσκευή να το πω τώρα» (γρ. 4), «τα πάντα είναι στ' αγγλικά» (γρ. 6), «απλά σίγουρα εκεί που τα χρησιμοποιώ είναι ο υπολογιστής» (γρ. 2) που χρησιμοποιούν ο Θοδωρής, ο Ανδρέας και η Αγγελική είναι χαρακτηριστικές του γεγονότος ότι για τους εφήβους η στενή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα αγγλικά και τις ΤΠΕ είναι κάτι φυσικό και αυταπόδεικτο.

Απόσπασμα 1: Θοδωρής

Ε: Εσύ ας πούμε τι κάνεις; Πού τα χρησιμοποιείς τα αγγλικά στις δραστηριότητές σου;

Θ: Εεε, εντάξει, δεν τα χρησιμοποιώ τόσο πολύ, απλά σίγουρα εκεί που τα χρησιμοποιώ είναι ο υπολογιστής. Πιο πολλές φορές σε παιχνίδια. Ή πληροφορίες, άμα θέλω να βρω πληροφορίες. Ας πούμε στο YouTube δεν μπορείς να γράψεις ελληνικά, δεν θα σου βγάλει (...) / τα videos ας πούμε που έχουνε ανεβάσει είναι στ' αγγλικά τα πιο πολλά, άμα βάλεις ελληνικά θα βρεις πολύ λίγες πληροφορίες.

Απόσπασμα 2: Ανδρέας

Ε: Και τα αγγλικά με τις τεχνολογίες πώς συνδέονται;

Α: Εντάξει τώρα σε κάθε συσκευή να το πω τώρα είναι τα πάντα στα αγγλικά. Δηλαδή, δεν υπάρχει συσκευή χωρίς αγγλικά μέσα, δηλαδή είναι η γλώσσα που καταλαβαίνουν σχεδόν όλοι.

Απόσπασμα 3: Αγγελική

Ε: Δηλαδή το κινητό είναι ένα πράγμα που σε φέρνει σε επαφή με τ' αγγλικά;

Α: Ναι. Γιατί όταν μπαίνεις στο κινητό/ στο ίντερνετ του κινητού τα πάντα είναι στ' αγγλικά. Ακόμα και όταν η γλώσσα είναι γυρισμένη στα ελληνικά, είναι αγγλικά το ίντερνετ.

Στον αντίποδα, τα αποτελέσματα της ανάλυσης των συμβάντων γραμματισμού έδειξαν πως η χρήση έντυπων μέσων (όπως περιοδικά, βιβλία, τετράδια κλπ.) ήταν λιγότερο διαδεδομένη μεταξύ των εφήβων (89 συμβάντα), ενώ παράλληλα άλλα μέσα, όπως η τηλεόραση ή το ραδιόφωνο για παράδειγμα, που παλιότερα διαδραμάτιζαν παραδοσιακά πρωταγωνιστικό ρόλο στις δραστηριότητες των εφήβων, φαίνεται να έχουν τώρα πολύ πιο περιορισμένο ρόλο (69 συμβάντα). Ωστόσο, στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο διαχωρισμός ανάμεσα σε έντυπα και ψηφιακά μέσα και ανάμεσα σε διαδικτυακές και μη διαδικτυακές πρακτικές, δεν ήταν πάντα εύκολο να τεθεί. Κι αυτό γιατί πολλές από τις πρακτικές των εφήβων περιλάμβαναν ταυτοχρόνως ποικίλα μέσα γραμματισμού ενώ συχνά διαπερνούσαν τα όρια του χώρου που καθορίζουν το τι είναι εντός και τι εκτός διαδικτυακής σύνδεσης (online - offline). Για παράδειγμα, στην περίπτωση όπου ένας έφηβος άκουγε ένα τραγούδι στο YouTube καθώς ταυτόχρονα διάβαζε τους στίχους του σε ένα βιβλίο και μετά τους αναρτούσε στο facebook, τα όρια μεταξύ φυσικού και ψηφιακού περιβάλλοντος άρχιζαν να γίνονται δυσδιάκριτα. Υπό αυτήν την έννοια, τα δίπολα «εντός» - «εκτός διαδικτυακής σύνδεσης» (online - offline) και «ψηφιακό» - «έντυπο» χρησιμοποιούνται στο παρόν άρθρο με επιφύλαξη, λαμβάνοντας υπόψη ότι σαφώς σαν έννοιες έχουν μεν κάποιο νόημα αλλά δεν αποτελούν τον τρόπο που οι νέοι κινούνται στις δραστηριότητές τους (Thomas, 2007).

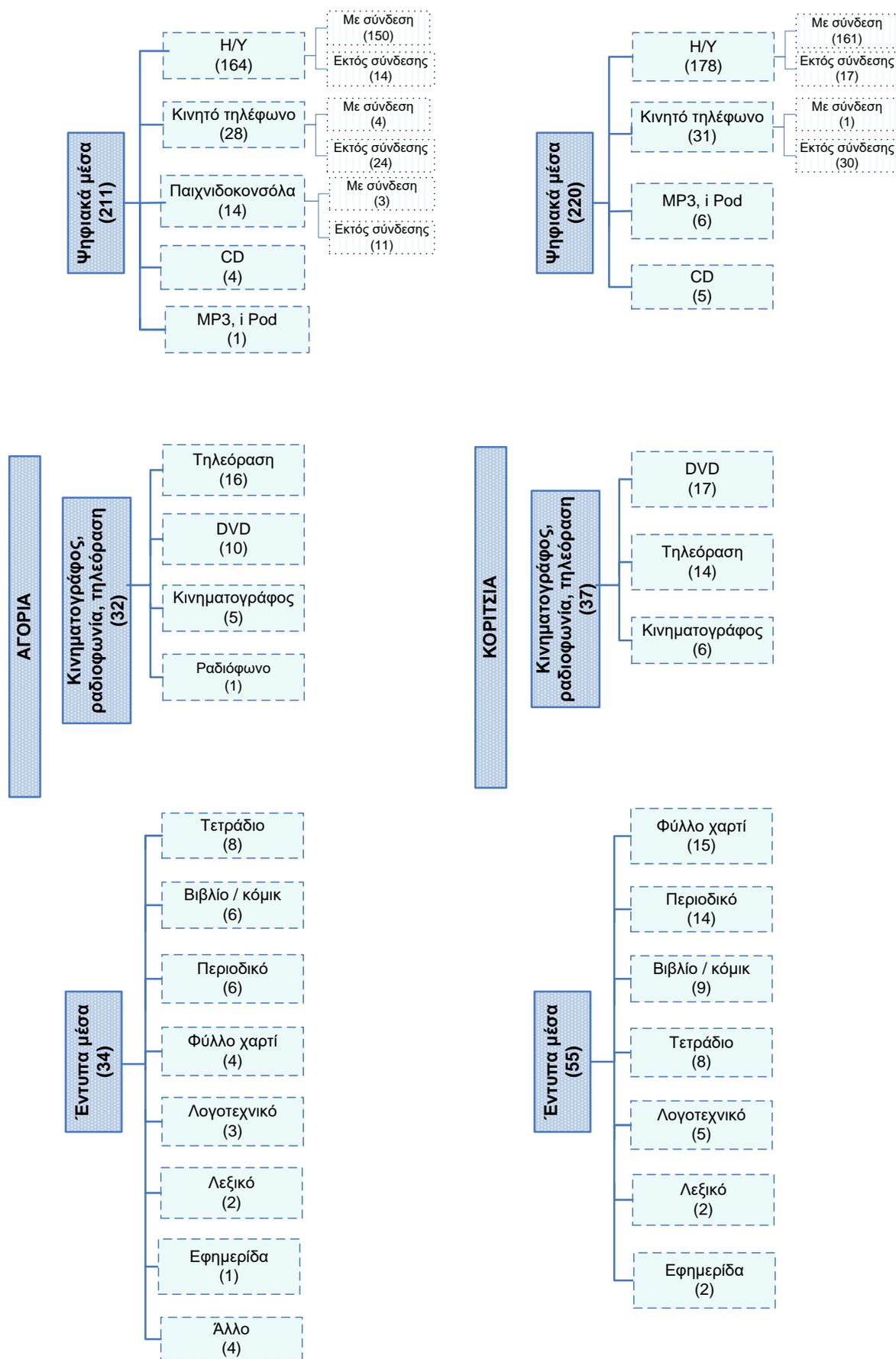

Σχήμα 3. Παράδειγμα χρήσης διαφορετικών μέσων στο ίδιο συμβάν γραμματισμού

Ένα τέτοιο παράδειγμα συμβάντος γραμματισμού στο οποίο τα όρια ανάμεσα στο ψηφιακό/έντυπο και εντός /εκτός διαδικτυακής σύνδεσης δεν είναι ξεκάθαρα και σαφή μπορεί να βρει ο αναγνώστης αποτυπωμένο στο Σχήμα 3. Στο παράδειγμα που παρουσιάζεται στο Σχήμα, η Αλεξάνδρα, μία 15χρονη έφηβη μαθήτρια Πειραματικού Γυμνασίου της Αθήνας με έντονο ενδιαφέρον για την ξένη ροκ μουσική, ενεπλάκη στο σαλόνι του σπιτιού της σε μια σειρά δραστηριοτήτων στα αγγλικά που σχετίζονται με το αγαπημένο της συγκρότημα των Joy Division. Κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αυτών έκανε χρήση ποικίλων μέσων γραμματισμού – τόσο πιο ‘παραδοσιακών’ (π.χ. βιβλία, χαρτί, μολύβι) όσο και πιο σύγχρονων (π.χ. υπολογιστής, φορητό CD player) – και κειμενικών τύπων (π.χ. τραγούδια με αγγλικό στίχο, τίτλοι τραγουδιών σε χαρτί ποστ-ιτ). Πιο αναλυτικά, όπως φαίνεται στις εικόνες, η Αλεξάνδρα αφού κατέβασε τα αγαπημένα της τραγούδια από το διαδίκτυο στον φορητό υπολογιστή της, ακολούθως τα αντέγραψε σε κενά CDs, έγραψε τους τίτλους των τραγουδιών σε χαρτιά ποστ-ιτ και τα άκουσε στο φορητό CD player της. Ταυτόχρονα διάβασε βιβλία που περιείχαν τους στίχους των τραγουδιών που άκουγε στα αγγλικά και δίπλα ακριβώς τη μετάφρασή τους στα ελληνικά.

Στη συνέχεια, θέλοντας να διερευνήσω το ρόλο του φύλου στη χρήση των διαφόρων μέσων γραμματισμού, δημιούργησα ξεχωριστά διαγράμματα στα οποία αποτυπώνονται αριθμητικά τα συμβάντα γραμματισμού που αντιστοιχούν σε κάθε μέσο, καταμετρημένα σύμφωνα με το φύλο των συμμετεχόντων. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 4, περισσότερα από τα μισά συμβάντα γραμματισμού στα οποία ενεπλάκησαν τα αγόρια (164) και τα κορίτσια (178) έλαβαν χώρα μπροστά σε οθόνες υπολογιστών. Το συγκεκριμένο εύρημα έρχεται να διαψεύσει την ύπαρξη ενός έμφυλου ψηφιακού χάσματος (gender digital divide) το οποίο κατά το παρελθόν έχει εκφραστεί με απόλυτο τρόπο σε αρκετές έρευνες (π.χ. Wartella et al., 2002) όπου τα κορίτσια σταθερά παρουσιάζονται με περιορισμένη αυτοπεποίθηση στη χρήση των νέων τεχνολογιών συγκριτικά με τα αγόρια. Η παρούσα έρευνα, λοιπόν, βρίσκεται σε συμφωνία με άλλες πρόσφατες έρευνες που καταδεικνύουν ότι το ψηφιακό χάσμα εξαφανίζεται (Sieverding & Koch, 2009· Tsai & Tsai, 2010).

συμβάντα) συγκριτικά με τα αγόρια (34 συμβάντα).

Σχήμα 4. Κατανομή της χρήσης διαφορετικών μέσων γραμματισμού ανά φύλο

Πράγματι, τα κορίτσια και τα αγόρια στην έρευνα αυτή φαίνεται πως εμπλέκονταν εξίσου έντονα με τις νέες τεχνολογίες μέσω των οποίων αποκτούν πρόσβαση σε γλωσσικούς και πολιτισμικούς πόρους που έχουν σχέση με την αγγλική γλώσσα. Ωστόσο, τα είδη των δραστηριοτήτων και των συμβάντων γραμματισμού στα οποία εμπλέκονταν αγόρια και κορίτσια όταν βρίσκονταν μπροστά από τις οθόνες των υπολογιστών φαίνεται να διαφέρουν: τα κορίτσια στην έρευνα αυτή, όπως έχει παρατηρηθεί και σε άλλες έρευνες (π.χ. Livingstone & Bober, 2005· Koutsogiannis & Adampa, 2012), εμπλέκονταν περισσότερο σε επικοινωνιακού χαρακτήρα δραστηριότητες, σε σχολικού τύπου δραστηριότητες και σε δραστηριότητες κοινωνικής δικτύωσης, ενώ τα αγόρια περνούσαν περισσότερο χρόνο στην ενασχόλησή τους με τα διαδικτυακά παιχνίδια ή με άλλου τύπου καθαρά ψυχαγωγικού χαρακτήρα δραστηριότητες (π.χ. ταινίες, μουσική, χιουμοριστικά βίντεο). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως βλέπουμε στο Σχήμα 4, η χρήση έντυπων μέσων ήταν γενικότερα αρκετά πιο περιορισμένη, με τα κορίτσια να δείχνουν μια μεγαλύτερη προτίμηση σε αυτά (55

Συμπεράσματα

Στο παρόν άρθρο επιχειρήθηκε να προσεγγιστεί ένα θέμα που συχνά αγνοείται τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία, οι καθημερινές πρακτικές γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα των μαθητών και πώς αυτές διαπλέκονται με τις ΤΠΕ. Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας στην οποία βασίζεται το άρθρο ήταν πως η καθημερινή χρήση των αγγλικών από τους συμμετέχοντες εφήβους διαπιστώθηκε να είναι στενά συνδεδεμένη με τη χρήση των ψηφιακών μέσων και των διαδραστικών τεχνολογιών. Το εύρημα αυτό συντείνει στο γεγονός ότι – σε αντίθεση με ό,τι ίσχυε πριν μερικές δεκαετίες – η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών διαμορφώνει τώρα σε μεγάλο βαθμό τις πρακτικές εξωσχολικού γραμματισμού των εφήβων με τα αγγλικά. Πράγματι, η πλειοψηφία των συμβάντων γραμματισμού που παρουσιάστηκαν στο παρόν άρθρο έλαβαν χώρα μπροστά από οθόνες υπολογιστή ή άλλων φορητών συσκευών, ξεπερνώντας σε αριθμό τις δραστηριότητες που περιελάμβαναν αυτά που ονομάζουμε ‘παραδοσιακά’ έντυπα μέσα στα οποία δίνει αξία το σχολείο (π.χ. εφημερίδες, λογοτεχνικά βιβλία) ή την τηλεόραση. Το εύρημα αυτό είναι σύμφωνο με ευρήματα άλλων αντίστοιχων πρόσφατων ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε άλλες χώρες (π.χ. Sundqvist, 2009), σύμφωνα με τα οποία, τα λογοτεχνικά έντυπα καθώς και τα διεθνή έντυπα με θέματα γύρω από πολιτική, παγκόσμια επικαιρότητα και γενικότερα όσα άπτονται των ενδιαφερόντων των ενηλίκων είναι τα λιγότερο δημοφιλή μεταξύ των εφήβων.

Εξίσου αξιοσημείωτος είναι ο μεγάλος αριθμός των συμβάντων γραμματισμού που έλαβαν χώρα σε «παγκοσμιοποιημένους διαδικτυακούς χώρους» (Benson & Chik, 2010), όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή τα διαδικτυακά παιχνίδια. Το εύρημα αυτό αναδεικνύει τη στενή αλληλεπίδραση που υφίσταται ανάμεσα στα αγγλικά και το διαδίκτυο και είναι επίσης ενδεικτικό του πώς η επιδέξια χρήση τόσο των αγγλικών όσο και των διαδικτυακών μέσων έχει μεταμορφώσει παντελώς τις δραστηριότητες των εφήβων. Έτσι, στο νέο αυτό τοπίο, δίνεται η δυνατότητα στους νέους να κινούνται πλέον με άνεση τόσο μεταξύ γραφής και ανάγνωσης όσο και μεταξύ των πόρων που τους παρέχουν οι διάφορες γλώσσες καθώς επιδιώκουν την εμπλοκή τους σε νέους τύπους κειμενικά και γλωσσικά επιτηδευμένων δραστηριοτήτων που πηγάζουν από τα νεανικά τους ενδιαφέροντα (Leppänen et al., 2009: 1081). Αυτή η αλληλεπίδραση συνάδει επίσης και με πρόσφατες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου η χρήση των νέων μέσων από τους εφήβους έχει βρεθεί να είναι εξαιρετικά πολυγλωσσική, με τα αγγλικά να κατέχουν κεντρική θέση μεταξύ των γλωσσών (Leppänen et al., 2009· Nikula & Pitkänen-Huhta, 2008· Sundqvist & Sylvén, 2014).

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι πρακτικές γραμματισμού που περιλαμβάνουν τη χρήση ΤΠΕ αποτελούν ένα σημαντικό κι αναπόσπαστο μέρος των καθημερινών πρακτικών αγγλικού γραμματισμού των Ελλήνων εφήβων. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε σε μια μεταβατική περίοδο για την Ελλάδα κατά την οποία η πρόσβαση στα ψηφιακά μέσα και στις ευρυζωνικές συνδέσεις στο διαδίκτυο ήταν ακόμη αρκετά περιορισμένες, ειδικά για όσους εφήβους προέρχονταν από τα πιο χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Στα χρόνια που έχουν περάσει από τότε, καθώς η Ελλάδα οδεύει στο να γίνει αυτό που συχνά ονομάζουμε 'κοινωνία της πληροφορίας', έχουν λάβει χώρα μια σειρά από αλλαγές. Οι σημαντικότερες από αυτές περιλαμβάνουν την επέκταση διαφόρων τύπων δικτύων επικοινωνίας, την αύξηση στα ποσοστά συνδεσιμότητας και τη ραγδαία εξάπλωση της χρήσης «έξυπνων» κινητών τηλεφώνων (smartphones) και μικρών φορητών υπολογιστών (tablets) τα οποία διαθέτουν πλούσια χαρακτηριστικά και διαδραστικές εφαρμογές και γνωρίζουν μεγάλη διάδοση, ειδικά στους νέους. Για αυτούς τους λόγους, θα ήταν σημαντικό οι μελλοντικές έρευνες στο πεδίο του γραμματισμού να εστιάσουν στο κατά πόσο οι πρακτικές γραμματισμού των εφήβων με τα αγγλικά και η αλληλεπίδρασή τους με τις ΤΠΕ - έτσι όπως αυτές παρουσιάστηκαν στο παρόν άρθρο - τείνουν να αλλάξουν ως αποτέλεσμα των τεχνολογικών αυτών αλλαγών και της ταχείας εξάπλωσης των νέων μέσων.

Κλείνοντας, μέσα από την παρουσίαση των καθημερινών πρακτικών γραμματισμού στην αγγλική γλώσσα των Ελλήνων εφήβων το παρόν άρθρο - και η ευρύτερη έρευνα στην οποία βασίζεται - εισάγει μια εναλλακτική θεώρηση της αγγλικής γλώσσας. Η θεώρηση αυτή κινείται πέρα από παραδοσιακές προσεγγίσεις που θέλουν την αγγλική να αποτελεί την «κατεξοχήν» ξένη γλώσσα στην Ελλάδα (Crystal, 2003) την οποία οι έφηβοι συναντούν και μαθαίνουν αποκλειστικά στις σχολικές αίθουσες - «όχι για χρήση στο παρόν αλλά για χρήση σε κάποια απροσδιόριστη στιγμή στο μέλλον» (Benson & Chik, 2010: 71). Μέσα από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας προκύπτει, λοιπόν, πως τα αγγλικά - μια ξένη γλώσσα χωρίς επίσημο καθεστώς στην Ελλάδα - αποτελεί εν τέλει έναν δυναμικό πόρο για τους νέους τον οποίο, σε συνδυασμό με τις ΤΠΕ, χρησιμοποιούν και αξιοποιούν στην καθημερινή τους ζωή με ποικίλους τρόπους προκειμένου να ψυχαγωγηθούν και να εκφράσουν τα νεανικά ενδιαφέροντά τους. Αποτελεί, επομένως, αναγκαιότητα η τυπική διδασκαλία των αγγλικών να εστιάσει όχι μόνο στην ανάλυση των λεξικογραμματικών φαινομένων, στην ανάπτυξη ευφράδειας και στην κατάκτηση των δεξιοτήτων των φυσικών ομιλητών, αλλά και σε πιο τοποθετημένες, καθημερινές χρήσεις της αγγλικής γλώσσας οι οποίες αντανακλούν τις εξωσχολικές πρακτικές γραμματισμού των νέων (Kramersch, 2014). Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο η πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς είναι διπλή. Πρώτον, θα πρέπει να βρουν τρόπους να αναγνωρίσουν και να εξοικειωθούν οι ίδιοι με τις πρακτικές γραμματισμού στις οποίες εμπλέκονται οι μαθητές τους εκτός σχολείου (Kress, 2000) και, δεύτερον, να αφυπνίσουν και τους ίδιους τους μαθητές τους απέναντι στην εμπλοκή τους σε πλήθος δραστηριοτήτων με τα αγγλικά και τις ΤΠΕ στον ελεύθερο χρόνο τους.

Τέλος, με δεδομένο ότι το σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον θέλει τις ΤΠΕ να αποτελούν αναπόσπαστο πλέον εργαλείο της μαθησιακής διαδικασίας συμβάλλοντας στην αύξηση του ενδιαφέροντος των μαθητών, την προώθηση της ενεργού συμμετοχής τους και τη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων της διαδικασίας της μάθησης (Παρατηρητήριο για την ΚτΠ, 2009), η έρευνα αυτή έρχεται να ενημερώσει τις εκπαιδευτικές πρακτικές που ήδη βασίζονται αλλά και αξιοποιούν τις πολλαπλές δυνατότητες που παρέχει το σύγχρονο ψηφιακό εκπαιδευτικό περιβάλλον για την εκμάθηση των ξένων γλωσσών, και στη συγκεκριμένη περίπτωση, των αγγλικών. Συγκεκριμένα, τα ευρήματά της σχετικά με την στενή αλληλεπίδραση της αγγλικής γλώσσας και των ΤΠΕ στις πρακτικές γραμματισμού των εφήβων μαθητών, δημιουργούν συνθήκες και αποτελούν αφετηρία για αναστοχασμό ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να αναγνωριστούν από το επίσημο

εκπαιδευτικό σύστημα και να ενσωματωθούν στην εκπαιδευτική πράξη οι εξωσχολικές πρακτικές γραμματισμού αγγλικής γλώσσας των μαθητών που περιλαμβάνουν τη χρήση ΤΠΕ και των διαδραστικών εφαρμογών τους.

Αναφορές

- Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Barton, D. (2001). Directions for literacy research: analysing language and social practices in a textually-mediated world. *Language and Education*, 15(2/3), 92-104.
- Barton, D., & Hamilton, M. (2000). Literacy practices. In D. Barton, M. Hamilton & R. Ivanič (Eds.), *Situated literacies: Reading and writing in context* (pp.7-15). London: Routledge.
- Baynham, M. (2002). *Πρακτικές γραμματισμού*, μτφ. Μ. Αράπογλου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Baynham, M., & Prinsloo, M. (2009). Introduction: The future of literacy studies. In M. Baynham & M. Prinsloo (Eds.), *The Future of Literacy Studies* (pp. 1-20). Basingstoke: Palgrave.
- Benson, P., & Chik, A. (2010). New literacies and autonomy in foreign language learning. In M. J. Luzón, M. N. Ruiz-Madrid, & M. L. Villanueva (Eds.), *Digital genres, new literacies and autonomy in language learning* (pp. 63-80). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars
- Berns, M., de Bot, K., & Hasebrink, U. (Eds.). (2007). *In the presence of English: Media and European youth*. New York: Springer.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Council of Europe, The. (2001). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (2003). *English as a global language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Danet, B. (2010). Computer-mediated English. In J. Maybin & J. Swann (Eds.), *The Routledge companion to English language studies* (pp. 146-156). London: Routledge.
- Gee, J.P. (2008). *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses*. (3rd ed.). London: Falmer Press.
- Hamilton, M. (2000). Expanding the new literacy studies: Using photographs to explore literacy as social practice. In D. Barton, M. Hamilton & R. Ivanič (Eds.), *Situated literacies* (pp. 16-34). London: Routledge.
- Hull, G., & Schultz, K. (Eds.) (2002). *School's out!: Bridging out-of-school literacies with classroom practice*. New York: Teachers College Press.
- Kanno, Y., & Norton, B. (Eds.). (2003). Imagined communities and educational possibilities [Special issue]. *Journal of Language, Identity and Education*, 2(4), 241-249.
- Koutsogiannis, D. (2011). *Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες* [Adolescents' digital literacy practices and identities]. Thessaloniki: Centre for the Greek Language.
- Koutsogiannis, D., & Adampa, V. (2012). Girls, identities and agency in adolescents' digital literacy practices. *Journal of Writing Research*, 3(3), 217-247.
- Kramsch, C. (2014). Teaching foreign languages in an era of globalization: Introduction. *The Modern Language Journal*, 98 (1), 296-311.
- Kress, G. (2000). A curriculum for the future. *Cambridge Journal of Education*, 30, 133-145.
- Kress, G. (2003). *Literacy in the new media age*. London: Routledge.
- Leppänen, S. (2009). Playing with and policing language use and textuality in fan fiction. In I. HotzDavies, A. Kirchofer & S. Leppänen (Eds.), *Internet fictions* (pp.62-83). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Leppänen, S., Pitkänen-Huhta, A., Piirainen-Marsh, A. Nikula, T., & Peuronen, S. (2009). Young people's translocal new media uses: A multiperspective analysis of language choice and heteroglossia. *Journal of Computer Mediated Communication*, 14(4), 1080-1107.
- Livingstone, S., & Bober, M. (2005). *UK children go online: Final report of key project findings*. London: London School of Economics and Political Science.
- Mitsikopoulou, B. (2007). The interplay of the global and the local in English language learning and electronic communication discourses and practices in Greece. *Language and Education*, 21(3), 232-246.
- Murray, D.E. (2005). Technologies for second language literacy. *Annual Review of Applied Linguistics*, 25, 188-200.
- Nikula, T., & Pitkänen-Huhta, A. (2008). Using photographs to access stories of learning English. In P. Kalaja, V. Menezes, & A.M. Barcelos (Eds.), *Narratives of learning and teaching EFL* (pp.171-185). Houndmills, Basingstoke: Palgrave.
- Rothoni, A. (2015). *The everyday literacy practices in English of teenagers living in Greece: An ethnographic multiple case study*. Unpublished Doctoral Dissertation, National and Kapodistrian University of Athens, Athens.
- Rothoni, A. (2017a). The interplay of global forms of pop culture and media in teenagers' 'interest-driven' everyday literacy practices with English in Greece. *Linguistics and Education*, 38, 92-103.
- Rothoni, A. (2017b). The complex relationship between home and school literacy: A blurred boundary between formal and informal English literacy practices of Greek teenagers. *TESOL Quarterly*, 52(2), 331-359.

- Sieverding, M., & Koch, S.C. (2009). (Self-)Evaluation of computer competence: how gender matters. *Computers & Education*, 52, 696-701.
- Sifakis, N. (2012). *The English language and globalization: Aspects of contemporary reality in Greece, Europe and the rest of the world*. Athens: Herodotos. [in Greek]
- Stake, R.E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage.
- Street, B.V. (2003). What's 'new' in New Literacy Studies? Critical approaches to literacy in theory and practice. *Current Issues in Comparative Education*, 5(2), 77-91.
- Sundqvist, P. (2009). *Extramural English matters: Out-of-school English and its impact on Swedish ninth graders' oral proficiency and vocabulary*. Unpublished Doctoral Dissertation, Karlstad University, Karlstad.
- Sundqvist, P., & Sylvén, L.K. (2014). Language-related computer use: Focus on young L2 English learners in Sweden. *ReCALL*, 26(1), 3-20.
- Swaffar, J., & Arens, K. (2005). *Remapping the foreign language curriculum: An approach through multiple literacies*. New York: Modern Language Association of America.
- Thomas, A. (2007). *Youth online: Identity and literacy in the digital age*. New York: Peter Lang.
- Thurlow, C. (2001). Language and the Internet. In R. Mesthrie & R. Asher (Eds.), *The concise encyclopedia of sociolinguistics* (pp. 287-289). London: Pergamon.
- Tsai, M.J., & Tsai, C.C. (2010). Junior high school students' Internet usage and self-efficacy: a reexamination of the gender gap. *Computers & Education*, 54, 1182-1192.
- Wartella, E.A., Lee, J.H., & Caplovitz, A.G. (2002). *Children and interactive media. Research compendium update*. Austin: University of Texas at Austin/Markle Foundation.
- ΚτιΠ (2009). Έκθεση αναφοράς αποτελεσμάτων έρευνας χρήσης των Νέων Τεχνολογιών στα Σχολεία. Παρατηρητήριο για την Κοινωνία της Πληροφορίας. Ανακτήθηκε στις 15 Μαρτίου 2011, από <http://www.observatory.gr/page/default.asp?la=1&id=2101&pk=428&return=183>
- Μητσοκοπούλου, Β. (2001). Γραμματισμός. Στο Α. Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα* (σ. 223-229). Θεσσαλονίκη: Κ.Ε.Γ.

Αναφορά στο άρθρο ως: Ροθώνη, Α. (2018). Ο ρόλος των ΤΠΕ στις άτυπες πρακτικές γραμματισμού των εφήβων στα αγγλικά. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 11(1), 31-44.

<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete>